

İZ BIRAKAN HATIRALAR -10-

ASKERDE 27 MAYIS DARBESİ SONRASI

Terhisimize bir ay kala 1960 darbesi oldu. Bu dönem benim için daha bir sıkıntılı geçti. Bu döneme ait birkaç hatıramı da nakletmek isterim.

Siz Vatan Hainisiniz

27 Mayıs günü evden çıktım, servis araçlarının bulunduğu yere doğru yürüyordum. Havada bir sessizlik ve bir gariplik var gibiydi. İnsanlar öbek öbek bazı dükkanların önünde radyodan haber dinliyorlardı. Bir gruba yaklaştım. Radyoda, ordunun idareye el koyduğu anlatılıyor, yakalanan iktidar mensuplarının haberleri veriliyordu. Haberler son derece tarafgirane idi. Bu sırada tabur kumandanı ile karşılaştım. Çarşıda işim olduğunu ifade edip biraz geç geleceğimi söyledim. Haberleri dinlemeye devam edince canım sıkıldı, kalmaktan vazgeçtim. O zamanlar koskoca askerî hava alanında elektrik yoktu. Ge-

Dr. Mehmet
Ali UZ

celeri jeneratör çalıştırılır, gündüzleri elektrik bulunmazdı. Tabura gitmek istemeyişimin sebebi buydu. Darbe sebebi ile jeneratörü çalıştırmışlar, subaylar radyodan haber dinliyorlardı. Radyo sesi gelen bir odaya girdim, iki üst teğmen radyo dinliyor, iktidar mensuplarının yakalandığı haberi verildikçe de kalkıp oynuyorlardı. Ortada böyle bir düşmanlık havası vardı. Canım sıkındı, bu durumu görünce daha da sinirlendim ve üst-

teğmenlere: “Siz vatan hainisiniz. ‘Ordu idareye el koydu’ deniliyor. Biz de ordu mensubuyuz, darbeden haberimiz mi var? Ortada bir oyun, bir komünist parmağı olabilir, mesele anlaşılın, ondan sonra oynayın.” deyince üstteğmenler yerlerine oturdular. Sonra mesele anlaşınca üst teğmenler: “Seni şikâyet edeceğiz, bize vatan haini demiştin.” demeye başladılar. Beni sevdikleri için yine de şikâyette bulunmadılar.

Bir Subay El Kaldırdı mı Toros Ekspresini Durdurabilmeli

Darbe olalı birkaç gün olmuştu. Tabur nöbetçi subayı olarak taburu yoklamaya götürmüştüm. Merasimden sonra alay kumandanı: “Birlikleri diğer nöbetçi subaylarla gönderin, tabur nöbetçi subayları kalsın, biraz sohbet edelim.” demişti. Taburu arkadaşlarla gönderdim. Alay kumandanını dinlemeye başladık. Alay kumandanı hemen darbeden sonra İstanbul’a gidip çarşıya çıkmış. Ballandıra ballandıra anlatmaya başladı. Alışveriş yaptıkları esnaf subaylardan para almıyorlarmış.

Alay kumandanını dinleyen bir üsteğmen veya yüzbaşı söz aldı: “Kumandanım kredimiz çok düşmüştü, bir subay el kaldırdı mı Toros Ekspresi’ni bile durdurabilmeli.” deyince iliklerime kadar titredigimi hissettim. Eğer darbeyi gerçekleştiren bütün subaylar aynı kafada ise millet yandı, diye içimden geçirdim. Korktuğum gibi de oldu. Usulsüzlükler, hukuksuzluklar, işkenceler, idamlar ve yolsuzluklar devam etti gitti. Bunlardan hesap sorulmadığı için Türkiye’de darbelerin yolu da açılmış oldu.

Askerden Yüzük ve Para Toplanması

Bir yerlerden gelen emir üzerine asker ve subayları toplayıp altın yüzük ve para talebinde bulunurlardı. Herkesten tek tek isterlerdi. Benden de istediler: “Ben yeni nişanlandım, nişan yüzüğümü veremem!” deyince: “Öyleyse para ver.” dediler. Ben bu sefer de: “Cebimdeki para

beni anca Konya’ya götürür.” deyip vermedim.

Güya iktidar yemiş, içmiş hazinede tek kuruş bırakmamışlar. Toplanan bu paralarla hazineyi dolduracaklarmış. Altın ve paraları bunun için topluyorlarmış. Sonra bunların da çok dedikodusu yapıldı. Paraların nereye gittiği meçhul...

ASKERDE YAŞADIĞIM BAZI MÜNFERİT OLAYLAR

İzni Kimden Aldın?

Bir ramazan günü idi. Taburda doğru dürüst namaz kılacak yer yoktu. Namazları depomsu bir yerde kılıyorduk. Bir öğlen namazını astsubay bir arkadaşla kıldık.

Dışarı çıkarken tabur kumandan yardımcısı ile karşılaştık. Yanında hatıralarımda bahsettiğim yüzbaşı vardı. Kumandan: “Ne yapıyorsunuz?” diye sorunca: “Namaz kıldık.” cevabını verdim. Kumandan bu sefer de: “Kimden izin aldınız?” diye sordu.

Mesai dışında bulunuyorduk. Namaz için izin istemem son derece garipti. Sinirlendim, kumandana: “Öğle tatilindeyiz, arkadaşların kimisi yemek yiyor, kimisi de gazinoda kâğıt oynuyor, onlar sizden izin mi aldılar da ben de namaz için izin alacağım!” deyince kumandan: “Ben dinsiz miyim?” diye bağırmaya başladı. Sinirlendiğim için cevap vermedim.

Ben susunca aynı soruyu sormaya devam etti. Bu sırada yüzbaşı yanıma gelerek: “Teğmenim estağfurullah deyiversene” derken bir taraftan da beni oradan uzaklaştırmaya çalışıyordu.

Sandalye Üzerinde Cuma Hutbesi

O dönemlerde memleket gerçekten geri bir durum da idi. Koskoca Çorlu Askerî Havaalanı'nda elektrik yoktu. Burada pek çok birlik bir arada bulunmasına rağmen, cami olmadığı için cuma namazı da kılınmazdı.

Hani ben birliğime moral subayı olarak tayin edilmişim ya, bir gün garnizon kumandanının huzuruna çıktım. Kendimi tanıttıktan sonra havaalanına bir caminin yapılmasının büyük ihtiyaç olduğunu anlattım. Müftüyle görüştüğümü, her türlü masrafı Çorlu'dan karşılayabileceğimi söyledim.

Kumandan beni dinledi, hassasiyetimden dolayı teşekkür etti. "Sen yedek subaysın, yarın inşaat bitmeden terhis olur gidersen bu benim başıma bela olur, buna başka bir çare bulalım." dedi. Kumandan, su temin edilerek cuma namazlarını meydana kaldırmak için izin istedim.

Cuma günleri küçük tankerlerle su getirip askerlerin abdest alacak su ihtiyacını karşıladım. Orada kaldığım bir yıl süresince bir sandalye üzerinde hutbe okuyup cuma namazını kıldırardım. Tabii bu iş için müftüden de izin almıştım.

Dini Bütün Adam

Benim yedek subayda bölümüm, Motor İhtisas Bölümü idi. Sivil hayattan da az çok bilgim vardı. Kademe kumandanlığında işim çok iyi gidiyordu. Ben bu göreve başladığımda bataryaların elinde çalışmayan onlarca çip vardı. Arabalar çalışmadığı için bunları üst kademeye gönderemiyorlardı. Bir yolunu bulup arabaları çalıştırdım ve hepsini kullanılır hâle gelmesi için üst kademeye gönderdim. Bundan kumandanlar çok memnun kaldılar.

Bazen tabur kumandan yardımcısı gelir: "Ne iyi ettik de senin gibi dini bütün bir adamı bu işin başına getirdik." diye taltif ve takdir eder, bazen de gelip

sudan bahanelerle fırça çekerdi. Taburda askerlik hayatım bu adamla hep mücadele ile geçti. Bir de aramızda geçen selam meselesi var ki o da çok uzun olduğu için anlatmadan geçiyorum.

5. Kolordu Baştabibi

Çorlu'ya gideceğim sıralarda bir gün çarşıda Doktor Ali Kemal Bey ile karşılaştım. Hâl-hatır sorma faslından sonra Çorlu'ya gideceğimi söyleyince cebinden bir kart çıkarttı ve Çorlu'da 5. Kolordu Baştabibi'ne bu kartı vermeme ve kendisiyle tanışmamı söyledi. Çorlu'ya gittikten sonra bir gün baştabibi ziyarete gittim. Baştabip Türkistanlı olup, son derece kültürlü ve mütebedeyyin bir insandı. Askerliğim boyunca bana kol kanat gerdi ve beni hep korumaya çalıştı.

Bir gün Çorlu'nun tarihî camilerinin birisinde cuma namazı kıldırılmışım. Hutbede biraz zülfüyâra dokunur gibi olmuşum. Bunu baştabibe aktarmışlar. Öğleden sonra arkadaşlar kolordu baştabibi seni arıyor, dediler. Bir ara yanına gittim. Benim konuşmamdan endişelenmiş. Bir gelişme olup olmadığını sordu. Bir şey olmadığını söyleyince rahatladı.

Beni her gördüğünde: "Aman evladım ordu evinde yemek olmazsa sakın çarşıda yeme. Evde zeytin peynir ye." diye tembihlerdi. Bu bende sivil hayatımda da alışkanlık hâline geldi. Mecbur kalmadıkça dışarıda yemek yemem. Baştabip çok mükemmel bir insandı. Çoktan vefat etmiştir, Allah gani gani rahmet eylesin.

Seni Divan-ı Harbe Vereceğim

Kademedede tamire muhtaç birçok akü birikmişti. Bir gün bunları arabaya doldurup üst kademeye götürüyordum. Taburun önünden geçerken tabur kumandan yardımcısı ile karşılaştık. "Nereye gidiyorsun?" diye sordu. Ben de durumu anlattım.

Bu sefer kumandan: "Aküleri erlerin ellerine ver, götürsünler. Bunun için niye araba kullanıyorsun. Seni divan-ı harbe vereceğim!" diye bağırma başladı. Ne kadar akülerin çok ağır olduğunu o kadar yolu askerlerin bunları götürmesinin mümkün olmadığını söylediysem de ikna olmadı. Bu sefer ben de sinirlendim ve: "Verirsen ver!" deyip yürüdüm. Sonra bu mesele ne gündeme geldi ne de beni divan-ı harbe verdi.

Veda Merasimi

Biz o dönemde terhis olan otuz kadar yedek subaydık. Terhisimizden bir iki gün önce taburda bizim için içkili bir gece düzenlediler.

Tabur kumandan yardımcısı Akansel Bey de bir konuşma yaptı. Arkasından da ayağa kalkıp o kadar yedek subay dururken, kadehini benim şerefime kaldırdı.

Ardından benim de aynı şeyi yapmam gerekiyordu. Ben: "Teşekkür ederim, inancım itibariyle içki kullanmıyorum." dedim. Ama kumandan ayakta kadeh kaldırmam için ısrar ediyordu. Zaman geçtikçe salonda soğuk bir hava esmeye başladı. Bazıları: "Ne olur bir yudum alıversen..." diye homurdanıyorlardı. Ben içmemekte ısrar edince kuman-

dan: “Benim babam da hocaydı; ama rakısını içerdi.” diyordu.

Yanımda içkisini gazozla içen çok sevdiğim bir arkadaşım vardı. Yavaşça önümdeki bardağa gazoz doldurdu ve ardından da: “Ağabey, bardağına gazoz koydum yutuver de bu iş bitsin.” dedi.

Gazozdan bir yudum alıp işi bitirdim. Salondakilerde derin bir nefes aldı. En nefret ettiğim şeylerden birisi de şu, “Benim babamda hocaydı” söylemidir. Bu lafı Kenan Evren de sık kullanırdı.

27 Mayıs darbesi Cumhuriyet Döneminin ilk darbesidir. İdam kararları ve hukuksuzlukları ile tarihe kara bir leke olarak geçmiştir. Savunulacak, mazur gösterilecek hiçbir tarafı yoktur. İktidarlar seçimle gelip seçimle gitmelidir. 15 Temmuz darbe girişiminde darbeciler cinayetleri kendileri işlerken, 27 Mayıs darbecileri cinayetlerini hukuka ve hukukçulara işlettirmişlerdir.

Darbeler geri kalmış. Demokrasiden nasibini almamış, millî iradenin önemini kavramamış toplumların işidir. Türkiye’deki darbe ve muhtıralar ülkenin gelişimini etkilemekle kalmamış ülkeyi yıllarca geriye götürmüştür. Artık Türkiye olanlardan ders almalı, darbe imalarına bile yer verilmemeli, bazı kesimler de darbe çığırkanlığı alışkanlığından vazgeçmelidir.

İktidar gücüne güvenip yanlış işler yapmamalı, muhalefet de ben iktidar olamıyorsam ülke batarsa batsın, zihniyetini terk etmelidir. Bir de iktidar olsun, muhalefet olsun millî meselelerde daha hassas davranmalıdır. Son yıllarda muhalefetin dış güçlerle aynı düşüncelerde birleşmesi, düşman güçlerinden medet umması, özellikle terör meselesinde tek yumruk olunmaması son derece üzücüdür.

Türkiye darbe ve muhtıraları hak etmiyor. Bütün temennimiz artık darbe ve muhtıraların son bulmasıdır.

Prof.
Dr. Saim
Sakaoglu

SON BÜYÜK KONGREMİZ ORDU'DAYDI

Ben hiçbir şairi bütün olarak kabullenemem, ancak pek çok şairin sevdiğim şiirleri vardır, onları keyifle okurum veya okuyan varsa dinlerim. İşte bu şiirlerden biri de Turgut Uyar'ın *Senfoni* adlı şiiridir. (04.08 1927 Ankara-23.08.1985 İstanbul) Bir yerlerden bulup buluşturup okuyuverin hele. Bu şiirin ikinci biriminin ilk mısraı şöyledir: *Kırk kere söyledim bir daha söylerim.* Bu şiir, İranlı şair Haşim Hüsrevşahi tarafından da Farsçaya çevrilmiştir: *ین و فنس / توگروت رایوا*

Efendim, ben de merhum Uyar kadar olmasa bile bir konuyu defalarca dile getirmiştım: Ülkemizde, alanımla ilgili olarak düzenlenen ilk bilim toplantısı, 08-14 Ekim 1973 tarihleri arasında Ankara'da, Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığı tarafından gerçekleştirilen 1. Milletlerarası Türk Folkloru Semineri idi. Bu toplantı, Cumhuriyetimizin ilanının 50. yılı şerefine düzenlenen pek çok toplantı, gösteri, yarışma, sergi. vb.'den sadece biri idi. O toplantıya katılanların en genç üç üyesi, o dönemde Atatürk Üniversitesi'nde asistan olarak görev yapan, günümüzün üç emekli halk edebiyatı profesörü; Dr. Umay Günay, Dr. Fikret Türkmen ve Dr. Saim Sakaoglu idi. Bu toplantı öylesine ses getirmişti ki kongre seviyesinde düzenlenmesine karar verildi ve ilki de 22-30 Haziran 1975 tarihleri arasında İs-

tanbul'da gerçekleştirildi. Bildiriler ilgili kurum tarafından beş cilt olarak da yayımlanmıştı. Bildirimiz hakkında da kısa bir bilgi sunalım:

“Masalda İleriye Hazırlık Motifleri”, *I Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri II. Cilt-Halk Edebiyatı*, Ankara 1976, 291-294. Bu bildirimiz daha sonra yedi defa basılacak olan bir kitabımıza da alınmıştır: *Masal Araştırmaları*, Ankara 1999, 75-77.

Tamamına katıldığımız bu kongreler daha sonra sırasıyla Bursa (1981), İzmir (1986), Antalya (1991), Ankara (1996), Mersin (2001), Gaziantep (2006), İzmir (2011) ve Ordu (2017) illerimizde düzenlenmiştir. Ancak sıra numarasının verilmesi, adının değiştirilmesi ve milletlerarası-uluslararası arasında gidip gelmesi de gözlerden kaçmamaktadır.

* * * *

Ordu Kültür Sanat Merkezi (OKSM)'nde 20-23 Kasım 2017 tarihleri arasında gerçekleştirilen “9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi”ne Kültür ve Turizm Bakanı Prof. Dr. Numan Kurtulmuş, Vali Seddar Yavuz, Büyükşehir Belediye Başkanı Enver Yılmaz ile Ordu, Ankara ve çevre illerden gelen pek çok protokol üyesi katılmıştır.

Kongre açılışı oldukça zengin bir programa ev sahipliği yapmıştır. 20 Kasım 2017 Pazartesi günü 10.00 ila 12.00 saatleri ara-

sında açılış programı düzenlenmiştir. Saygı duruşu ve İstiklal Marşının okunmasının ardından ilgimizi çeken bir sunumu keyifle izlemiştik. Bölgenin en ünlü atma türkü ustası Osman Efendioğlu, çırağı Ahmet Çakar, salonda hazır bulunanlara güzel bir atma türkü örneği sunmuşlardır. Ülkemizde pek bilinmeyen bu sanat ve kültür ortamından kısa bir bölümü alıyoruz. Burada, *bölgede atma türkü ve karşı-beri* adlarıyla bilinen bir nazım türüyle verilen örnekleri dinledik.

OE: Ordu'da sahne aldı
Rize'nin şairleri

AÇ: Atma türküyle bile
Tanıtalım onları

OE: Saygıyla selamlarım
Bütün misafirleri

AÇ: Bakalım muhabbete
Verdiler ihtiyarı

OE: Bana da getirdiler
Ha bu kısa boyları

AÇ: Boylan akıl olmayı
Anlamadı onları

.....

OE: O ki Azrail gelir
O sormayı yaşları

AÇ: Sırası gelen gitsin
Sen sıranı ver bari

Bakan Kurtulmuş açılış konuşmasında, "Muazzam bir kültürümüz var. Çok büyük bir çeşitlilik var. Bir taraftan türkülerimiz, bir taraftan geleneksellerimiz, bir taraftan deyişlerimiz, manilerimiz, bir tarafında zeybek, bir tarafında horon, halk oyunlarımız, bir tarafında eski abidelerinden kalma siyasetnamelerimiz, vasiyetnamelerimiz, onların ortaya koymuş olduğu büyük bir siyaset felsefesi." diyerek toplantımızın önemini dile getirmiştir.

Türk Halk Kültürü Kongresi Bilim ve Değerlendirme Kurulu

Konuşuyorum

Üyesi Prof. Dr. Öcal Oğuz ise; "9. Milletler Arası Halk Kültürü Kongresini idrak ediyoruz. Bu kongre Türk kültürü üzerine yapılan en önemli kongredir. Dünyada Türk kültürü üzerine bu kadar özenle yapılmış başka bir kongre yok. Gerçekten 5 yıllık aralıklarla 1975 yılından bu tarafa 9. defa bir araya gelmek gelenek haline getirmek çok önemli başarıdır." diyerek duygularını dile getirmiştir.

Kongremize; 332'si yurt içinden, 64'ü yurt dışından olmak üzere toplam 396 başvuru yapılmıştır. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bilim ve Değerlendirme Çalışmaları Kurulu'nun incelemesi sonucunda 205 bildiri kabul görmüştür. Kongrede sunulan bildirilerin 170 tanesi ülkemizden, 35 tanesi ise Azerbaycan, Çin, Filistin, Gürcistan, Hindistan, Irak, İran, Kazakistan, Kırgızistan, Kırım, Kosova, Moğolistan, Moldova,

HALK EDEBİYATI ALANININ ÜÇ KIDEMLİ VE EMEKLİ HOCASI GENÇ MESLEKTAŞLARIYLA

(Sol baştaki hanımefendi doçent olup öbür hocaların tamamı profesördür.)

Kadriye Türkan (Burdur MAE Ü), Abdüsselam Arvas (Çankırı Karatekin Ü), Necdet Yaşar Beyatlı (Bağdat Ü), Fikret Türkmen (Ege Ü/e), İsmet Çetin (Gazi Ü), Saim Sakaoğlu (Selçuk Ü/e), Esmâ Şimşek (Fırat Ü), Abdurrahman Güzel (Başkent Ü/e), Ayşe Çetin (Gazi Ü), Metin Özarslan (Hacettepe Ü), Ali Duymaz (Balıkesir Ü), Aynur Naz Koçak (Yıldız Teknik Ü), Ali Yakıcı (Gazi Ü)

Özbekistan, Rusya (Moskova, Başkurtistan, Tataristan), Sırbistan ve Türkmenistan gibi 17 farklı ülke ait idi.

“Kongrenin değerlendirme konuşması alanın önemli hocalarından Prof. Dr. Saim Sakaoğlu tarafından yapılmıştır. Sayın Sakaoğlu, konuşmasında ilk kongreden bugüne geçen sürede kısa bir değerlendirmeye yapmıştır. 1975 yılından itibaren düzenlenen bütün kongrelere katılan Prof. Dr. Saim Sakaoğlu, kendisiyle birlikte bu şansa sahip olan Prof. Dr. Abdurrahman Güzel ve Prof. Dr. Fikret Türkmen hocaların isimlerini zikretmiştir. Prof. Dr. Saim Sakaoğlu hoca, kongre boyunca tuttuğu notları yaklaşık yarım saat boyunca dinleyicilerin dikkatine sunmuştur. Burada daha ziyade kongrenin organizasyonu, yaşanan küçük aksaklıklar, katılımcıların ilgisi, bildiri si kabul edildiği halde sunuma

gelmeyen kişilerin sayısı, salonlarda yaşanan tartışmalar vb. konular gündeme gelmiştir.” (Mehmet Özdemir’in makalesinden). Elbette biz aynı anda birkaç salonda yapılan konuşmaların tamamını dinleyemedik. Her salonda görevlendirdiğimiz iki arkadaşımız dönüşümlü olarak bildirileri dinlemişler, bize notlarını ulaştırmışlardır. Bu tür sonuç değerlendirmelerini sık sık yaptığımız için bu yol başkalarınca da uygulanan güzel sistemi oluşturmaktadır.

23 Kasım 2017 tarihinde ise Ordu il ve ilçelerini kapsayan bir **kültür gezisi** gerçekleştirilmiştir. Bu gezide ilk durak teleferik sistemiyle çıkılan Boztepe olmuştur. Gezide ikinci durak Ordu ili Perşembe ilçesinde denize nazır bir konumda bulunan **Yason Kilisesi** (Yason Burnu Kilisesi), üçüncü durak Fatsa ilçesinde bulunan **Hazinedaroğlu Konağı** olmuştur. Ünye ilçesin-

de öğle yemeği molası verilmiştir. Kongre katılımcılarına geleneksel Karadeniz pidesi ikramı yapılmıştır. Yemekten sonra gezi programı kapsamında Ünye ilçesinde bulunan Şeyh Yunus Türbesi ile **Yaşayan Kültürel Miras Müzesi ziyaret edilmiştir.**

9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi'nde sunulan bildiriler daha sonra beş cilt olarak yayımlanmıştır:

1. Cilt - Genel Konular
2. Cilt - Türk Halk Edebiyatı
3. Cilt - Bölüm I: Müzik Oyun ve Eğlence / Bölüm II: Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Çalışmaları
4. Cilt - Gelenek Görenek ve İnançlar
5. Cilt - Maddi Kültür

Bizim sunduğumuz bildiri de bu ciltlerin ikincisinde yer almıştı:

“Aile İçi Sevgi Sözlerinden Oluşan Takma Adlar Üzerine”, 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Sempozyumu, / C. 2, Türk Halk Edebiyatı, 327-339.

* * * *

Bu yazımızın hazırlanması aşamasında kişisel tespitlerimi-

Değerlendirme

zin yanında şu iki kaynaktan da yararlanılmıştır:

a. 9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Ordu'da Yapıldı adlı site.

b. Mehmet Özdemir, “9. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresinin Ardından (20-23 Kasım 2017) / Following the 9th International Turkish Folklore Congress (20-23 November 2017)”, *HARS AKADEMİ Uluslararası Hakemli Kültür-Sanat-Mimarlık Dergisi*, 1 (2), Aralık 2018, 45-53. Kendisine teşekkür ediyorum. Sayın Özdemir, Artvin Çoruh Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü öğretim üyesi.

Not: Ahmet Çakar, 25 Ağustos 2018 tarihinde elim bir trafik kazası sonucu hayatını kaybetmiştir.

KONYA FERMAN VE BERATLARI-4 ⁽¹⁾
SADREDDİN KONEVİ
KÜTÜPHANESİ
KÜTÜPHANECİLİK BERATI

Özet:

Bin iki yüz elli senesinde Seyyid Mehmed Es'ad ibn-i Seyyid Mehmed Said'in bila veled vefatıyla, Konya'da Şeyh Sadreddin Konevî evkafından almak üzere hâfız-ı kütüb-i câmii şerif (camii-nin kütüphanecisi) Hafız Mehmed bin Abdullah ve Seyyid Mehmed bin el-Hac Abdurrahman'a aylık bağlanması ve berat verilmesine dair.

Hüve'l-Muîn

Tuğra; Mahmud Han bin Abdülhamid Han el-Muzafferu Dâimen

Nişân-ı Şerîf-i Âlişan-ı Sâmi-Mekân-ı Sultânî ve Tuğrâ-yı Garrâ-yı Cihânsitânî-i Hâkânî hükümü oldur ki

İftihârü'l-Havâs ve'l-Mukarrebîn Mu'temedü'l-Mülûk ve's-Selâtîn Muhtârü'l-İzz ve't-Temkîn bi'l-fi'l Dârü's-Sa'âdeti's-Şerîfem ağası olup Haremeyn-i Şerîfeyn Evkâfı Nâzırı olan Abdullah Ağa dâme 'ulüvvühü Divan-ı Hümâyûnuma arz gönderüb taht-ı nezaretinde olan evkaftan Konya'da vâki' Hazreti Şeyh Sadreddin Konevî kuddise sırruhü'l-âlî evkafından almak üzere şehri-

ye altı akçe hâfız-ı kütüb-i câmii şerif ciheti Hafız Mehmed kaydıyla ve yevmî bir buçuk ve şehriye beş akçe sülüs hisse câbî-i kurâ-i vakıf ciheti Seyyid Abdullah kaydıyla ve yevmî penç akçe ve senede altı ve rubu' keyl hinta ile rubu' hisse çerağdar ve yevmî penç akçe ve senede on beş keyl hinta ile vekili-i harç ciheti Seyyid Mehmed Es'ad ibn-i Seyyid Mehmed Said kaydıyla mutasarıfûn olan merkurûn bila veled fevt olmalarıyla mahlûllerinden işbu rafiân Tevki'-i Refi'-ü's-Şan-ı Hakanî Hafız Mehmed bin Abdullah ve Seyyid Mehmed bin el-Hac Abdurrahman zide salahühümaya tevcihini mütevellisi el-Hac Hüseyin Halife zide mecdühü inha etmekle mucibince merkurûna tevcih ve yedlerine Berat-ı Alişanım verilmek ricasını arz etmeğin mucibince tevcih ve beratı i'ta olunmak fermanım olmağın haklarında mezid-i inayet-i Padişahanem zuhura getirip ağa-yı müşarun ileyhın arzı mucibince tevcih edip bin iki yüz elli senesi Rebiülahirinin onuncu gününden bu Berat-ı Hümayun Mevhibet Makrunum verdim ve buyurdum ki muma ileyhima Hafız Mehmed bin Abdullah ve

Bu fermanı Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi Müdürü Bekir Şahin Bey'den bundan yaklaşık üç yıl önce almıştım. Kendisine Sadreddin Konevi ahfadından Necla Demirtaş Hanımefendi getirmiş, Bekir Hocam da dijitalallerini çekmiş ve aslını kendisine iade etmiş. Toplamda 16 adet belge mevcut. Akademik sayfalarda bunların üçüncüsünü yayınlıyorum.

Hatice
TEKİN

KONYA'NIN YUNUS EMRE DEYİŞLİ DERVİŞİ: HACI KİŞİ

*“Zevk-i dünyaya kanmadım,
Ahrete hazırlanmadım,
Unutulur Hacı adım,
Boşa geçirdim ömrümü”*
Hacı Kişi

Konya’da Hacı Kişi olarak bilinen Abdullah Kişi, 9 Eylül 1925 tarihinde Bozkır’ın Pınarcık köyünde dünyaya geldi. Babasının adı Ahmet, annesinin adı Kâmile’dir. Ailenin üç çocuğunun en büyüğüdür. Ailesi dönemin ve yörenin maddi zorlukları içinde hayata tutunmaya çalışırken oğulları Abdullah henüz iki yaşında iken menenjit hastalığına yakalanır. Hastalığı atlatır fakat gözlerinde kayma ve zafiyet menhus hastalığın eseri olarak kalır.

1930 yılında Bozkır ilçe merkezine göç ederlerse de köylerinde yaşadıkları maddi sıkıntılarla dolu hayat burada da yakalarını bırakmaz. Babasının ilçe-deki marangoz atölyesinde iki yıl çalışıp marangozluk zanaatını öğrenir. Ardından babasının açtığı dükkânda beş yıl da bakkallık yapar. Babasının başka bir hanımla ikinci evliliğini yapıp kendilerini terk etmesi üzerine annesinin ve kardeşlerinin sorumluluğunu Abdullah üstlenir. İkinci Dünya Savaşı sırasındaki kıtlık yıllarında Bozkır-

Konya yolunda ve Konya Tayyare Meydanı’nda 160 kuruş yevmiye ile amelelik yapar. 1 Temmuz 1944’te annesinin vefatı üzerine babasının barışma talebini geri çevirmez. Daha rahat yaşamayı ümit ederek verdiği bu kararla üvey anne ve anlayışsız bir baba elinde beş yıl sürecekle dolu bir hayatın içinde bulur kendini.

1948 senesinde gözlerinin tedavisi için İstanbul Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Hastanesi’nde iki aylık bir yatışın ardından ameliyat olur. Ameliyat esnasında gözlerinin zarar görmesi sonucu o tarihten 1966 yılına kadar gözleri ağır ağır kapanmaya başlar. 1965 yılında hacca gittiğinde biraz olsun gören gözleri 1966 yılında, 41 yaşında iken tamamen dünya ışığına kapanır.

29 Ekim 1950’de Bozkır’ın zenginlerinden birinin kızı olan ve kendisinde de görme bozukluğu bulunan müstakbel hanımının: “Abdullah gelsin, beni götürsün; kendi de üvey anne elinden kurtulsun, beni de kurtarsın” diye kendisine haber yollaması üzerine bu durumu Kur’an okumayı öğrendiği ve güvendiği bir hocasına danışır. Hocasının baba evinde kendisine bir hayır gelmeyeceği, artık yuvasını kurması zamanın geldiği tavsiyesi ile bu hanım ile

hayatını birleştirir. Maddi imkansızlıklar sebebiyle ahır sekilerinde, en ucuz kira evlerde on yıl kadar oturduktan sonra nihayet küçük bir arsaya oldukça mütevazı bir ev yapar. 1952’de Kâmile’sinin, 1954’te de Hatice’sinin doğduğu bu evde, 1966 yılında Konya’ya göçene kadar ikamet ederler. 1970 yılında eşini kaybeder. İki yıl sonra Zehra Hanım ile evlenir. Bu evliliğinden de Ahmet, Ali ve Sema adlarındaki üç evladı olur.

Hacı Kişi’nin hafızlık hikâyesi de bütün hayatı gibi sabır ve sebat gerektiren bir süreçtir. Çocukluğunda annesinin Bozkır’da cami imamından oğlunu okutması isteği ile ilk defa Kur’an okumayı öğrenir. Ardından Hafız Mustafa Efendi’nin talebelerinin kendisine her cüzün son sayfalarını okuyarak ezberletmesi ile hafızlığa başlar.⁽¹⁾ Ancak hoca ve talebelerinin köylerine dönmeleriyle ezberini tamamlayamaz. Aradan dört yıl geçtikten sonra Bozkır’ın Büyük Camii’nin müezzini Hafız Mevlüt Özer Hoca ile yeniden ezbere başlar. Abdullah, bu hoca ve hafız talebelerinin kendisine okuyuvermesi ile her cüzün son beş sayfasını bir yılda ezberler. Bu hocanın da köyüne dönmesiyle hafızlık çalışmasına yine ara vermek zorunda kalır. Yedi yıllık bu fasılda ezberlerini unutmamak için kendi kendine tekrar eder. Yedi yılın sonunda bir arkadaşının açtığı Kur’an kursunda hafızlığa çalışan öğrencilerin son beş sayfalarını dinler. Öğrenciler de

ona ezberlemesi için üç sayfa daha okurlar. Böylece her cüzden sekiz sayfayı ezberler. Bu sırada da Bozkır’da toplam on altı sene ücretsiz öğrenci okutup, hafızları dinler.

1966 yılında Konya’ya göçtüğünde bir arkadaşının hafız babası her cüzden dörder sayfayı daha kendisine okur. Böylece her cüzün son on iki sayfasını ezberler. Konevî Camii’nin imamı ve arkadaşı olan Derbentli Hafız Hüseyin Yılmaz’ın: “Müftüye diyelim, beni senin evin karşısındaki İplikçi Camii’ne görevlendirsin. Böylelikle senin kalan sekiz dönüşü bitirip hafızlığını tamamlayalım.” teklifi ile ikinci namazlarından sonra ders okuyarak kalan sekiz dönüşü üç dört ayda bitirip İplikçi Camii’nin imam odasında hıfzını ikmâl eder. Hıfzını sağlama-sında da Alâeddin Camii müezzinlerinden merhum Abdurrahman Tekin Hoca ile bahsi geçen arkadaşının babası yardımcı olur. Hacı Kişi iki yıl boyunca günde altı yedi saat kendisini dinleyen bu zatı: “Mütemadiyen dükkânının yazıhanesinde Kur’an okuyan, 55 yıllık çelik hafız, tam bir Kur’an aşığı idi.” sözleri ile anar.

Çoğunlukla hafızlar Kur’an’dan bir yer sorulduğunda sorulan yerden iki veya üç kelime söylenirse devamını getirebilir. Hacı Kişi’nin hafızlığı o derece sağlam olur ki; sözgelimi “Tevbe Suresi’nin 18. sayfasını oku” veya “205. sayfayı oku” dendiğinde hemen okumaya başlar. Ayrıca Tahir Büyükkörükçü Hoca’nın vaazlarını dinleye dinleye ayetlere mana vermeyi ve tefsir etmeyi de öğrenir. Yanı

(1) Hafızlık eğitiminde bir sistem olarak her cüzün son sayfasından ezbere başlanır.

sıra ezberinde iki bine yakın da hadis vardır. Onu tanıyanlar Grundig TK2 marka makaralı teybi ile Merhum Tahir Büyükkörükçü Hoca'nın sohbetlerini banda alışını yâd eder. Kendi sesini de banda kaydedip kendinden dinleyerek ezberlerini sağlar.

Hacı Kişi, Kapu Camii'nde Ramazan aylarında baş hafızlık yapıp mukabele okumasının yanında caminin imamı Hayrettin Ödevoğlu Hoca'nın arkasında da uzun zaman fatihlik⁽²⁾ yapar. Resmî olarak bir camide görev almasına sebep olan hadise ise şöyledir: Hacı Hasan Camii'nin imamı Memiş Yöntem Hoca bir Ramazan ayında o yıllarda henüz resmî bir görevi olmayan Hacı Kişi'ye gelip bu Ramazan'da sabah namazlarını hatim ile kıldırmaya niyet ettiğini söyler ve kendisinden fatihlik yap-

masını rica eder. O da bu ricayı kıramaz ve ona fatihlik yapmaya başlar. O yıllarda Konya valisi olan merhum Hazım Oktay Başer de bu namazlara devam ediyorken fatihlik yapan Hacı Kişi dikkatini çeker ve caminin kadrosunun kaç kişi olduğunu sorar. İmam ve müezzinin cevabını alınca, her gün imama fatihlik yapan zatın kim olduğunu bilmek ister. Hacı Kişi'nin mazur olduğu için görevi olmadığı ve bu görevi fisebilillah yaptığı kendisine bildirilince bu müşkül görevin hakkını vermek ister. Hacı Kişi'nin oturduğu yeri öğrenir ve evinin yakınındaki İplikçi Camii'nde müezzin kadrosuna atanmasını sağlar.

Hacı Kişi'nin, sıradan dost meclislerinde dahi vaktin zayi olmasından hoşlanmadığı; ayetler, hadisler ve kudüm olarak kullandığı tepsisi eşliğinde söylediği ilahileri ile toplantıları verimli hâle getirdiği aktarılır. Genç-yaşlı herkes ile hoş sohbeti olan Hacı Kişi yumuşak huy-

(2) Fatih: Hatimle kılınan namazlarda imamın unutmaya ihtimaline karşı arkasında duran ve unuttuğu yerde ayet-i kerimeyi imama hafif ses ile hatırlatan görevli hafıza denir.

lu, kibar ve biraz da nüktedan bir mizaca sahiptir. Konya'nın büyüklerinden Ladikli Ahmet Efendi, Akşehirli Ahmet Efendi ve Hacıveysizâde Mustafa Efendi'nin kendisine ettiği duaları ve nasihatleri sesini ve tavrını da onlara benzeterek aynen aktarır:

Hacıveysizâde Mustafa Efendi ona:

- *Hafız ol, hafız olduğun gibi hoca ol, hoca olduğun gibi veli de ol inşallah babam. Biri ile iktifa etmeyelim Rabb'imın lütfu çok hepsi olsun inşallah, Rabb'im Allah'im Ma'bud-u Zîşan'ım kalbine, ruhuna, cismine, gönlüne kuvvet versin. Hafız ol, hoca ol, şeriatin hadimi ol. Neslinizden ehl-i ilim, ehl-i Kur'an kesilmesin, Rabb'imın her türlü nimetlerine kible ol inşallah. Evliya yanında kalbine, âlim yanında diline, misafirlikte gözüne, sofrada eline sahip ol inşallah.*

Ladikli Ahmet Efendi ise:

- *Allah'im sev beni, sevdire beni. Dünya ahiret ağlatma, güldür beni.*

Diye dua eder, Akşehirli Ahmet Efendi de:

- *Ağalık verme ile efelik vurma ile efendiler. Verdin mi doyurmalı, vurdun mu duyurmalı efendiler.*

Diye tavsiyede bulunmuş.

Hacı Kişi'nin müstesna yönü, çetin imtihanlarla dolu hayatın kendisinde oluşturduğu rakik kalp ile Yunus Emre ayarında yazdığı lirik şiirleridir. Bugün dilden dile dolaşan "Peygamberimize Hasret" ismini verdiği meşhur "Gül yüzünü rüyamızda görelim" şiiri, bestekâr Sebilci Hüseyin Efendi (1894-1975) tarafından bestelenmiştir.

*Gül yüzünü rüyamızda,
Görelim Yâ Rasûlallah,
Gül bahçene dünyamızda,
Girelim Yâ Rasûlallah.*

...

*Hacı der ki kardeşlere,
Çok salevât ver Resûl'e,
Gül Yüzünü göre göre,
Ölelim Yâ Rasûlallah.*

Daha sonra yine bu besteye uygun formda bir şiir daha yazar:

*Hasretinden yanan gönlüm,
Bî karar Yâ Rasûlallah,
Senden ayrı geçen ömrüm,
Tüm zarar Yâ Rasûlallah.*

...

*Hacı aşkınla bî karar,
Sensiz cihân neye yarar,
Seni yâd eder ezanlar,
Salâlar Yâ Rasûlallah.*

Türk musikisi makamlarına da vakıf olan Hacı Kişi “Münacaat” isimli şiirini de kendi bes-teler:

...

*Seher vaktinde bir uyanamadım,
Zikir boyasına boyanamadım,
Aşk-ı İlahî ile yanamadım,
Ne olur Allah'ım beni affeyle.*

...

*Bu necib ümmeti nârına atma,
Mü'min kardeşleri o gün ağlatma,
Hacı'nın amelini yüzüne çarpma,
Ne olur Allah'ım beni affeyle.*

Hacca gittiği zaman Hayber'den Medine'ye varana kadar yolda o coşkun duygular ile bir şiir yazar ve Hz. Peygamber Efendimiz'in (s.a.v.) huzurunda okur:

*Şefâati liehli'l-kebâiri,
Diyen sensin gönüllerin sürûri,
Sana geldim terk eyleyip ağıyâri,
Selam sana Âlemlerin Serveri.*

...

*Şu Ravzan bir bahçesidir cenne-
tin,
Sana gelir her yıl bunca ümmetin,
Pek büyüktür mahşerde şefaatin,
Selam sana Âlemlerin Serveri.*

Feyz ile ilham olan dizeleri etrafında kim varsa ona yazdırmış, böylece bir kitap hacminde külliyyatı oluşmuştur. Merhum Tahir Büyükkörükçü Hoca, onun şiir kitabı için yazdığı ön sözde: “Hacı Kişi kardeşimizin baş gözü dünyaya kapalı olsa da kalp gözünün ilham ufkuna açık olduğundan şüphe etmiyoruz. Onun şiirleri Peygamber ve Veliler sevgisinin nazmen ifadesidir. Şiirlerin pek çoğu Kâbe-i Muazzama ve Ravza-i Mutahhara yollarında, üzerinde Asâb-ı Kirâm'ın ayak izleri bulunan

ateşli kum çöllerinde söylendiği için aşk erbabının gönül tesellisi-dir.” ifadelerini kullanır.

Vefatından dört gün önce uzun yıllar görev yaptığı İplikçi Camii'ne namaza gittiği, cemaatle helalleştiği ve veda eder gibi caminin duvarlarına dokunduğu anlatılır.

Hacı Kişi, 24 Kasım 2000 tarihinde 75 yaşında iken ardında hoş bir sada bırakarak ahirete irtihal etmiş, Üçler Mezarlığı'na defnedilmiştir.

Epigrafta verdiğimiz “Unutulur Hacı adım” dizelerinin karşılığını hürmeten bu mütevazı yazı marifetiyle vermek umuduyla...⁽³⁾

*Hikâyesi sona erdi Hacı'nın,
İsteddiği verildi duacının.*

(3) Bu çalışma, Hacı Kişi'nin komşusu Sayın Mahmut Özdemir'in gayreti ile 13.02.1998 yılında çekilen video kaydında Hacı Kişi'nin bizzat anlattığı bilgiler ve hanımı Zehra Hanım, oğlu Ahmet Bey ve arkadaşı Kâmil Yılmaz Bey'den alınan şifahi bilgiler doğrultusunda yazılmıştır.